

Yazıçı, Qarabağ müharibəsi veteranı, Əməkdar mədəniyyət işçisi, Tahir Kazımovun yenidən bitirdiyi, iri həcmli, iki cildlik "Ölmüş" yetim nağılvəri romanından bəzi hissələrini Siz oxuculara təqdim edirik.

- Canımın canı, bir təklifim var, - Allahverənin daxili məni salon güz-güsündə dalğalandı.

- Buyur, qoca canımın nisbətən cavan canı.

- Kəndə girmə, maşını sol tərəfdəki geniş düzənliyə sür, maşını geri-yə döndür saxla, arxaya baxaçaq, gəldiyimiz əraziləri seyr edək.

- Ürəyimcedir, - deyər Allahverən kəndin girişinə az qalmış maşını sola döndərdi, bir az yuxarı qalxıb geri-yə fırladı saxladı, əl öyləcini sıxdı... maşından düşüb, dərindən nəfəs aldı, gəlmiş istiqaməti seyr etdi, nədənsə qollarını geniş açıb gərnəşdi, əsnədi, bir neçə addım maşının sol tərəfinə gedib dayandı, - hə, təklifin ürəkəndir, bax... aşağıda çox da hüdürlü olmayan kolluqlar, ondan o yana məşək... sağ tərəf və dağlarda, quzeylərdə əriməmiş qar qalıqları göz oxşayır, səni bilmirəm, mənim qəlbimə rahatlıq gətirir, - ruhla dedi.

- Məni özündən ayırmağa cəhd etmə... unutma ki, bu təklif mənim olub... sənə, bu kənddə, ya da bundan yuxarıdakı kənddə bir neçə gün özümüzi sığınacaq tapsaq yaxşı olar? - daxili mən həvəslə soruşdu.

- Məncə, yuxarı kənddən baxanda ətraf və aşağılar, yəni gəldiyimiz istiqamət, mənzərə daha da cazibəkar, qəlb oxşayan görünür.

- Sən ağsaqqalın da fikri pis deyil, amma...

- Nə amma?

- Birinci kənddə kəşfiyyət apararaq, ürəyimizcə olsa, yuxarı kənddə məskunlaşmağa cəhd edirik.

- Raziyəm.

- Bir fikrimi də bildirim, - mən Allahverəni qıdıqladı.

- İnanırsan, buradan ətrafı, aşağı mənzərələri seyr etdiyimdən, valeh olduğumdan heç nə haqqında fikirləşmirəm, buyur, yaxşı ki, varsan, hərdən təklif və fikirlərinlə məni ayıldırırsan.

- Gəl nazirlə görüşünü müzakirə edək, sonra sığınacaq axtaraq.

- Bu da pis təklif deyil, amma düz, mən təkrar desəm də, nədənsə, mənə bir hissə dönə-dönə təlgin edir ki, yuxarı kənddə məskunlaşmağa üstünlük verək.

- Səninlə razıyam, otur maşına, hava meyxos olsa da, şaxta hiss olunur.

Allahverən susdu, maşına yaxınlaşdı, yenidən ətrafı nəzərdən keçirib sükanın arxasına keçdi.

- Düz deyirsen, havada sazaq duyduğum, - deyər mühərriki işə salıb qızdırıcının düyməsini basdı.

- Sənə, sən qocaya xəstələnmək, qripləmək olmaz, özünə gəl, sonra nazirlə görüşünü müzakirə edək.

- Hə, axşam yuxuluqla ayıqlıq arasında mürgüləmiş olsam da, nazirlə görüşəcəyim hissi mənə sevincini daha da yüksəlmişdi... tezdən yuyundum, üzümü qıxdım, ayaqqabımı təmizlədim, avqust ayının əvvəlləri olmasına baxmayaraq kostyum geyinməyə üstünlük verdim, maviyə çalarlı kostyum, ona uyğun da qalstuku

“Ölmüş” yetim”

Romandan parça

seçib çamadani bağladım, sənədlərim olan balaca çantanı götürüb saxlama kamerasının qapısını qıfılladım, yaxındakı hamama qaçdım, xeyirxah xaladan ütü alıb, dünəndən hamamdan sonra geyindiyim, gecə skameyada mürgüləyəndə qırıqdırdığım köynəyi ütülədim, qalstuku çox da sıx bağlamadan pencəyi geyindim... Xala içəri girib təəcüblə məni süzdü, qeyri-ixtiyari dedi:

- Ay Allah, bu kostyumda, bu şüvərəyə boyda sən qarşırsın necə də gözəl, cəlbədicə görünürsən!

- Xala, xoş sözlərinə görə sağ ol, görüşə gedirəm, bir neçə saatdan sonra gəlib dünən verdiyim paltarlarımı götürürəm, xələtindən çıxaram.

- Vallah, kimliyini biləndə ... heç nəyə ehtiyac duymuram, tək işin düzəlsin.

- Mən də səmimiyəm, amma pis-yaxşı insanlar səmimi olub bir-birini dolandırarsalar, Allaha da xoş gedər... düşüncüm ki, sən ananın xeyir-duasını Allah eşidər, qaçdım, - deyər çantanı götürdüm.

- Allah köməyin olsun! - qadın arxama vurğuladı... tələsdim o küçüyə ki, məni düz aparacaqdı Hökumət Evinə... pencəyimi soyunub sol qolumun üstündə səliqəyə saldım, nazirlikdə geyinməyimi düşündüm.

- Yaman şəstlə, özündən razı gəldirdin ha! - daxili mən həvəslə dedi.

- Sənin də mənim şəstlə yerləşməyə oturma az deyildi ha, unutma... De ki, Allah köməyimiz olsun!

- Mənsə deyirəm ki, nazirlə görüşdün xoşbəxt anlarla çıxacaq, Amin! - Amin! Amin!

...Doğrudan da mühafizədə mənə buraxılış vərəqəsi qoyulmuşdu, şəxsiyyət vəsiqəsini yoxlayıb verdilər... Nazirin qəbul otağına qaldım... arakəsmədə pencəyi geyinib əynimdə rahatladım... orta yaşlı köməkçi ilə salamlaşdı dedim:

- Soyadım Allahverdiyevdir, nazir məni qəbul etməlidir.

Qadın qarşısındakı vərəqə baxıb könülsüz dedi:

- Əyləşin, gözləyin, aparat rəhbəri, kadr rəisi də gəlməlidir.

- Dazbaş, dombagöz aparat rəhbərini görəndə gülməkdən uğundum, - daxili mən sanki həmin anları yenidən yaşadı, Allahverəni titrətdi.

Kadr rəisi də gəldi, gözəl, orta yaşlı qadın idi.

- Olmaya, qadın gözlərində ilişib qaldı?

- Səfehən, otuz yaşına qədər gözlərimi bağlamışam... indi...

- Sakitləş... zarafatdır da etdim... hə, qəbula gələnlər qəbul otağına axışdılar, arxasını danış, - daxili mən təkid etdi.

- Köməkçi qəbula gələnlərin siyahısını oxuyub xahişənə dedi:

- Allahverəndən başqa xahiş edərəm hamınız çıxın arakəsməyə, stullarda oturub gözləyin, siyahı üzrə çağıracağam.

- Deməli, mən siyahıda birinciymişəm, - hamı çıxdı. Birbaşa telefon zəng çaldı... köməkçi aparat rəhbərini və kadr rəisini nazirin kabinetinə buraxdı... təxminən on dəqiqədən sonra məni dəvət etdilər... Həyəcanlı olsam da, çalışdım özümü bürüzə verməyim... yaşadığım illərdə az imtahanandan keçməmişəm ki, düşündüm... ikinci lay qapını taqıldadı kabinetə keçdim, əsgər kimi fərağət dayanıb:

- Sabahınız xeyir, - dedim.

- Sabahın xeyir, - nazir məni süzdü.

- İcazə olar?

- Buyur, əyləş, - üzübüz stolun başında oturduğuma işarə etdi, əyləşdim, çantanı stolun altından döşəmədə stolun ayağına söykədim.

- Özün haqqında bizə məlumat ver, - deyər nazir diqqətini mənə döndürdü. Xəyallandı...

- Mən də səni dümsüklədim ki, bəzi lazım olmayan, qiymətləndirilməyən adamlara tarixçəni ətraflı danışırısan, bu nazirə də ətraflı, genişliyi ilə danış, olsun axırıncı, yəqin ki, nazir mənə, insanpərvər kimi qiymətləndirər... amma... daha tarixçəni bir də bir kimsəyə danışma, onsuz da qiymətləndirən, səni bir insan kimi başa düşən olmur.

- Canımın canı, mən də səninlə razılaşdım, həm də ürəkləndim... Danışdım... bağışlayın, vaxtınızı alıram...

- Danış, - nazir sanki təkid etdi.

- Aran rayonunun kəndində anadan olmuşam, mən körpə olanda atam müharibədə həlak olub.

- Atanın işi, ixtisası nə idi?

- Atam Allahverdiyev Allahverən Allahverən oğlu, Qori Seminariyasını bitirmiş, kəndimizin orta məktəbində direktor vəzifəsindən müharibəyə səfərbər olunmuşdur.

- Deməli, ziyalı ailəsindən sən.

- Bəli... orta məktəbi, dərslərim olmasa da, yaxşı və əla qiymətlərlə bitirib, Bakıya oxumağa getməyə pulum olmadıqından üç illik hərbi xidmətə getməyə üstünlük verdim. Anam savadsız qadın olduğundan ona nadir halda məktub yazardım... çünki atamın oxutduğu atabir ögey bacısı, atamın da cəbhə məktublarına, mənimkilərə də biganə olmaşdu, məzmunlarını anama çatdırmaşdu, hətta cırıb kənd arasına atarmış, mən hərbi təlim zamanı bir neçə əsgər və zabitlə müharibədən qalan tank əleyhinə minaya düşmüşdük, ağır xəsarətdən üç nəfər öldü, iki aydan sonra tərxis olunan həmyerlim mənim vəziyyətimlə maraqlanmadan rayon hərbi komissarlığına, mənim də həlak olduğumu bildirib... bu xəbəri eşidən anam güclü ürəkteməsindən ölüb... bir sözlə, məni kənddə ölmüş bilirlər... hərbi hissədən tərxis olunub sənədlərimi universitetə təqdim edib kəndə, anamı sevindirməyə getdim... onda anamın öldüyünü bilmirdim... məni ögey bibim anası ilə çox pis qarşıladılar, oğlunu evləndirib onu bizim evə köçürmüşdü, qısa-sı, məni ölmüş bilib ata mülkündən qovdular...

- Niyə məhkəməyə müraciət etmədin? - nazir qayğı ilə soruşdu.

- Bibim üzümə dedi ki, səni burda yaşamağa qoymayacağam... mən də düşündüm ki, kənddə qalıb nə edəcəyəm, çənbəlikdən başqa... oxumağa üstünlük verdim... rektoru, sağ olsun, indi xəstədir, Allah onu qorusun, imtahanlarda məni dəstəklədi.

- Qeyri-qanuni yüksək qiymət yazdırdı?

- Xeyir, tarix imtahanının çox sözlərini rusca danışdığımı, yazılı imtahanında isə bəzi hərfləri "ya", "yu" ilə yazdığımı görə mənə aşağı bal verməmişdilər, əsgərlərə güzəşt olursa da, haqqımı tələb etmək üçün rektora müraciət etdim, üç illik əsgərlik zamanı ancaq rusca danışdığım, özü də suallara düz cavab verdiyimi, yazılında bütün səhvlərinin bir səhv olduğunu nəzərə alıb, qiymətimi düzəldilər.

- O vaxtı bu düzgün idi.

- Universitetə qəbul oldum... Allah canına döyməsin, köhnə rektor mənim yaşayış yerimin olmadığını nəzərə alaraq, yataqxanada qalım deyər, mən hələ dövlət imtahanı verməmiş məni laborant vəzifəsinə işə götürdü. Mən, bağışlayın, gecələr ticarət, tikinti obyektlərinə, qəbiristanlığa, ölüxanaya qarovulçu işləyə-ışləyə Universiteti fərqlənə diplomu

ilə bitirdim... rektorun vəsədəti ilə Moskvaya oxumağa getdim, qayıtmışam, bağışlayın, ümid yerim sizsiniz... nə iş təklif etsəniz, ürəkdən razılaşaram.

- Tarixçəni... müharibədən sonrakı bəzi uşaqların tarixçəsindən də acınacaqlıdır... suallarına cavab ver... doğma saydığın universitetin təzə rektorunun qəbuluna niyə getməmişən?

- Getmişdim... olar necə qarşılanmırsa, elə də danışım?

- Danış, heç nə gizləmə.

- Mənim onun qəbul otağında gözləməyimi özünün gözlərini mazol etməsi kimi qiymətləndirdi...

- Bu da bizim... arxalı rektorumuz.

- Özüm haqqında məlumat verib doğma universitetdə işləmək istədiyimi bildirdim... son sözü bu oldu ki, mənim sən keçmiş tələbəyə, müəlliminə pedaqogikadan, metodikadan, məntiqdən dərs deyənə, hə, sənə burada iş vermək fikrim yoxdur.

- İza elə... - nazir maraqlandı.

- Geniş mühazirə zalında Leninin bir fikrini müzakirə edirdik, mənim məntiqimə tələbələr əl çaldılar, müəllim əvvəlcə smestr imtahanında qiymətimi bir bal aşağı saldı, sonra ümumi qiymətdə də. Məsələ keçmiş rektorun kabinetində müzakirə edilmişdi, rektor mənim məntiqimi qiymətləndirdi və professora dedi ki, sən sevinməlisən ki, sənin tələbən sənin fənnindən, sənədən bəhrələnilir... bu dediklərimi professor giley mənasında təzə rektora çatdırıb, o da sonda mənə dedi, get, səni Moskvaya kim göndərib, o da sənə iş versin... düzü, məni Moskvada saxlamaq istəyirdilər, mən biliyimi Azərbaycan gənclərinə öyrətməyə daha çox üstünlük verirəm...

- Arxalı köpək... - nazir vurğuladı, kadr rəisinə müraciət etdi, - işə düzəlmək üçün bu qovluqda hansı sənədlər çatışmır?

- Yaşayış yerindən arayış və hərbi biletin ərazi rayonu üzrə qeydiyyatı.

- Mən Bakıda qeydiyyatda olmadığımı görə...

- Xanım, o sənədlərsiz əmrləşdir... Allahverən, mən sənin verdiyin bu sənədləri nəzərdən keçirəndə sənin şəklinin yerində, deyim ki, sən yaşda, bir xeyirxah kişinin şəkli dəfələrlə gözlərim qarşısında dalğalandı... sənə, atan qırxıncı illərin əvvəllərində universitetdə oxumayıb ki?

- Anam danışırdı ki, atam ögey bacısını universitetdə oxudarkən, özü də qiymət təhsil almağa üstünlük verib, hər ay bir-iki dəfə universitetə gəlmiş ki, bacısına həyan olsun... onu universitetin arakəsmələrində mürgüləyəndə görmüşlər.

- Niyə sənəndə, atanın da ad-soyadı eynidir? Allahverdiyev Allahverən Allahverən oğlu?

- Anamdan çox sonralar soruşmuşdum, dedi ki, atam müharibəyə gedən gün, bağışlayın, o vaxt anam mənə altı-yeddi aylıq hamilə imiş, hə, anama deyib ki, oğlan olsa adını Allahverən qoysun, anam da öz fikrini bildirib, deyib bəlkə Allahverdi qoyum?

Atam razılaşmayıb və sonralar cəbhə məktublarının birində oğul atası olduğunun sevincini bildirib və yazıb ki, müharibədən qayıtmaya bilərəm, qoy mən də, oğlum da eyni adla yaşayaq...

- İndi harda yaşayırsan?

- Dəmiryol vağzalında, gözləmə zalında gecələyirəm.

- Mənə demişdilər, inanmamışdım, bir neçə dəfə yoxlatdım, sonra inandım... işləyirsen də?

- Bəli, hanbal kimi müştərilərin yüklərini vaqonlara daşıyıram... dolanmaq lazımdır...

- Bakıda kəndçilərindən, qohumlarından yaşayan yoxdur?

- Bağışlayın, yeddi il bundan qabaq, əsgərlikdən qayıdandan sonra, belə deyək, ögey bibim məni ata evimdən didərgin salandan, kəndlə, kəndçilərimlə əlaqəm yoxdur, onlar məni ölmüş bilir, mən də özümü unutmağa çalışmışam.

- Atanın şəkli üstündə yoxdur ki?

- Kənd camaatı deyərdilər ki, mən atama çox oxşayıram... şəklini əsgərlikdən tərxis olunandan sonra, bağışlayın, talisman, xeyirxah dua kimi cibimdə gəzdirirəm, - deyər cibimdən atamın şəklini çıxarıb aparıb qoydum nazirin qarşısına... diqqətlə baxıb sevinclə vurğuladı:

- Odur, odur, ilahi, otuz, otuz iki ildən sonra... bu xeyirxah kişinin ruhu məni silkələdi, - nazir ayağa durdu, səmimiyyətlə, bir az da kövrələrkən məni qucaqladı, yanaqlarından öpdü... mən mat qalmışdım, yuxumu görürəm?... gec də olsa, atamın ruhu məni sevindirdi, - al şəkli, saxla, mən nazir, nazir kabinetində olduğumu unudub sizə bu kişinin, - atanın şəklinə işarə etdi, -mənə xeyirxahlığından epizodlar danışım... mən də kənd rayonundanam, şimal dağlarında doğulmuşam... müəllim qəsdən qiymətimi aşağı salmışdı ki, təqaüd almayım, arakəsmədə Allahverən məni sorğu-suala tutdu, soruşdu:

- Düzünü de, biletin suallarına yaxşı cavab vermisen?

- Yaxşı yox, əla! - məni süzdü, icazəsiz imtahan zalına girdi, müəllimin qələmini öləndən alıb stolun üstünü döyəcədi:

- Bu tələbən qiymətini biliyinə görə düzəlt! - təkid etdi.

- Sən kimsən?

- Allah bəndəsi! - dedi.

- Düzəltmə, Sabirdən yersiz seirlər deyir.

- Düzəltmərsən ki?

- Dedim yox!

- Rektoru gözlə.

Allahverən tələsik imtahan zalından çıxdı və beş-on dəqiqədən sonra rektora, hə, İmran Babayevlə geri qayıtdı. Müəllim inanmırdı ki, Allahverən rektoru gətirər, mənəndən yenidən imtahan biletlərinin suallarını soruşdular, mən əla qiymət aldım, müəllimə mühazirə oxumağı qadağan etdilər... bir dəfə də "26-lar" bağında kafedə oturub şənlənən, xörək yeyən gəncləri izləyirdim... dünən axşamdan heç nə yeməmişdim... əlini arxadan çiynimə qoyub:

- Yemək istəyirsen? - soruşdu, susdum, gözlərimi oxudu, dedi:

- Gedək yeyək, mən də acmışam...

- Paralel qrupda, bağışlayın, bir şəhərli qızdan xoşum gəlirdi... mənəndən qabaq bir tələbəyə imtina etmişdi, qızın qardaşı oğlanı hədələmişdi... mən də ürəyimi qıza açdım... qardaşı universitetin qabağında qarşımı kəsdi, səbəbi halda dedi:

- Sənin burada ləşini qoyar və ataram maşınların altına...

- Niyə, mən sənə neyləmişəm ki?

- Canına dərd eləmişəm, bacımdan uzaq ol!

- Bacın kimdir?

- Bülbül olub nəgmə oxuduğun qızı deyirəm.

- Qardaş, sən də cavansan, Şəhlanı sevirəm.

- Sən çuşkadan mənim bacıma ər olmaz, anqır tayını tap.

- Vallah, o gün mühazirədə anqıra-anqıra bacının üstünə getdim.

(ardı var)